
ŻYCIE NAUKOWE

Sprawozdania

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Szkolna edukacja historyczna. Historia ludzi. Historia dla ludzi” Poznań 25–26 października 2012 r.

W dniach 25–26 października 2012 r. w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa zatytułowana: „Szkolna edukacja historyczna. Historia ludzi. Historia dla ludzi”. Została ona zorganizowana przez Wydział Studiów Edukacyjnych UAM, Instytut Historii Wydziału Historycznego UAM oraz Memoria Cultural Foundation w Bukareszcie (Rumunia). Fundacja ta zajmuje się promowaniem praw człowieka i wartości obywatelskich oraz pielęgnowaniem pamięci o rumuńskich ofiarach prześladowań politycznych w okresie reżimu komunistycznego. Fundację reprezentowały dr Claudia – Florentina Dobre oraz Micaela Ghitescu, redaktorka naczelna Magazynu „Memoria” i dyrektorka Fundacji Kulturalnej „Memoria”.

Konferencja była jednocześnie firmowana i współfinansowana przez Narodowe Centrum Nauki, ponieważ była częścią projektu naukowego „Niegodne historii. O nieobecności i stereotypowych wizerunkach kobiet w dziejach, w świetle analizy polskich podręczników do nauki historii na poziomie gimnazjalnym”. Celem tego projektu jest rekonstrukcja i krytyczna analiza szkolnej narracji historyczno-dydaktycznej w polskich podręcznikach do nauczania historii w gimnazjum, wydawanych systematycznie po najnowszej korekcie podstaw programowych w roku 2008. Ponadto w ramach projektu ma powstać diagnoza oraz wypracowane propozycje nowego równościowego spojrzenia na dzieje człowieka z uwzględnieniem szerokiego spektrum aktywności kobiet w przeszłości.

Organizatorki konferencji przyjęły założenie, że szkolna edukacja historyczna stanowi jeden z fundamentów kształtowania nowoczesnego społeczeństwa oraz że jest bezcennym źródłem tożsamości indywidualnych i zbiorowych, kształtujących przyszłe oblicze polskiego społeczeństwa jako otwartego, refleksyjnego i krytycznego. Słowem, że jest to lub może być „historia ludzi” i „historia dla ludzi” – lekcja wiedzy, doświadczeń, wyobraźni

---

¹ Skrócona wersja sprawozdania z tej konferencji została opublikowana w „Studiach Edukacyjnych” w numerze 22 w 2012 r.

i emocji ukierunkowanych na twórczy udział jednostek i grup w aktualnej kulturze historycznej oraz ich aktywny i krytyczny udział w życiu społecznym.

Konferencja ta ponadto wpisała się, zupełnie niezamierzenie, w ogólnopolską dyskusję, jaki wywołała nowa podstawa programowa nauczania historii, będąca częścią reformy edukacji, wprowadzonej w 1999 r. Aktualny i bardzo gorący spór wokół kształtu i roli szkolnej historii, pozwolił organizatorom postawić pytanie zarówno o miejsce i rolę historii we współczesnej szkole, jak i szerzej, o miejsce i rolę szkolnej edukacji historycznej w życiu społecznym i kulturze historycznej Polaków. Pytanie to stało się jednocześnie źródłem kolejnych: o problem relacji między współczesnymi historiografiami a szkolną narracją historyczną, o problem ukrytych aspektów programu nauczania historii w szkołach (*hidden curriculum*), o problem szkolnej edukacji historycznej jako jednej z form społecznych odniesień do przeszłości, o problem pluralizacji historiografii oraz społecznych odniesień do przeszłości i znaczenie tego procesu dla szkolnej narracji historycznej.

Do udziału w konferencji zaproszeni zostali historycy, socjologowie, pedagodzy, antropolodzy, teoretycy oraz praktycy edukacji historycznej, przedstawiciele środowisk akademickich (badacze, teoretycy, metodycy kształcenia, studenci), jak i twórcy programów, autorzy i redaktorzy podręczników, przedstawiciele środowisk oświatowych (kadra kształcąca i doskonaląca zawodowo nauczycieli), a także praktycy: nauczyciele, dyrektorzy szkół, politycy oświatowi, działacze różnych organizacji edukacyjnych, przedstawiciele środowisk opiniotwórczych oraz wydawcy materiałów dydaktycznych do nauczania i uczenia się historii. Słowem, wszyscy ci, dla których szkolna edukacja historyczna w Polsce powinna być ważna i traktowana jako przedmiot szczególnie istotny w kształceniu młodych pokoleń.

Tak szeroko zakrojona problematyka konferencji zdefiniowała organizację i charakter obrad, które odbyły się w sesjach plenarnych oraz panelowych. Integralną częścią konferencji były także warsztaty, przechadzka edukacyjna po Poznaniu oraz spotkanie integracyjne.

Pierwszy dzień konferencji rozpoczęto warsztatami, które przeznaczone były głównie dla studentek/studentów oraz nauczycielek/nauczycieli historii. Pierwszy z warsztatów był zorganizowany i poprowadzony przez harcmistrzów z Instruktorskiego Kręgu Pokoleń Romanosy z Warszawy, Różę Karwecką i Stefana Romanowskiego, a dotyczył wykorzystania metodyki pracy zuchowej w edukacji historycznej w szkole podstawowej. Metodyka ta bowiem, poza naturalną obecnością wiedzy o przeszłości w harcerstwie, umie stworzyć zainteresowanie wśród najmłodszych problematyką społeczną oraz umiejętnościami współdziałania w sprawach publicznych.

Kolejne spotkanie, prezentacja oraz rozmowa – zostały przeprowadzone w siedzibie i przy udziale zespołu Teatru Ósmego Dnia. Warsztat ten dotyczył projektu społeczno-artystycznego „Osadzeni. Młyńska 1”, zmierzającego do emancypacji konkretnych osadzonych, więźniów, którzy podjąwszy współpracę z teatrem, postanowili przepracować własne historii życia, nadając tej pracy formę terapeutycznej sesji, której rezultatem jest spektakl dokumentalny.

Teatr Ósmego Dnia był i nadal jest awangardą polskiego teatru alternatywnego, w swojej działalności, od początków swojego istnienia, podejmował dyskusje i debaty na temat

obywatelskości, historii, wolności osobistej. Znany jest na całym świecie i niezmiennie łączony jest z Poznaniem akademickim, teatralnym oraz poznańską kulturą alternatywną.

Trzeci warsztat został przygotowany przez Fundację Tres, a dotyczył deportacji polskich Żydów w 1938 r. z Niemiec do Zbąszynia. Podczas tego spotkania także odbyła się projekcja filmu paradokumentalnego nt. projektu, którego autorami są: Wojciech Olejniczak, Erwin Schelkenbach oraz Agnieszka Juraszczyk.

Fundacja Tres działa od roku 2008 w obszarze kultury. Realizuje projekty artystyczne, edukacyjne oraz wydawnicze. W obszarze jej zainteresowań znajduje się fotografia – w aspekcie artystycznym, historycznym, społecznym; jako medium poznawania świata i historii oraz jako bodziec zmiany społecznej.

Ostatni warsztat był zatytułowany: „Większość w poszukiwaniu swojej przeszłości, czyli jakiej historii kobiet chcemy w szkole” i poprowadzony przez Annę Wołosik, autorkę serii podręczników „Opowiem Ci ciekawą historię”, współautorkę pakietów edukacyjnych „Jej portret. Sprawy kobiet od czasów najdawniejszych po wiek XXI” oraz „Kobiety dla Polski. Bojowniczkę, liderkę, wizjonerkę”, pokazujących wkład kobiet w życie społeczne dawniej i dziś, pomysłodawczynię oraz założycielkę Stowarzyszenia W stronę dziewcząt. Warsztat ten był przeglądem, z jakich metod, tematów i źródeł korzystać, by przełamywać tradycyjną narrację od lat obecną w podręcznikach do historii, bo „Historia bez kobiet, to tylko pół historii”.

Po części warsztatowej rozpoczęto obrady. Uroczyście otworzył konferencję prorektor UAM, prof. dr hab. Zbigniew Pilarczyk, który w swoim przemówieniu zwrócił uwagę nie tylko na studentów historii, jej nauczycieli, czy uczniów, ale także na tych, którzy ową historię rekonstruują i opisują, czyli na środowisko historyków. Następnie głos zabrał dr hab. Przemysław Matusik, pełniący funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii UAM, który z kolei mówił o potrzebie „odświeżenia” nie tylko samej historii, sposobów jej nauczania, ale i środowiska nauczycielskiego. W imieniu organizatorów wszystkich uczestników konferencji powitały dr dr Edyta Głowacka Sobiech oraz Claudia-Florentina Dobre.

Część plenarną obrad otworzyła prof. dr hab. Maria Mendel (Uniwersytet Gdański) swoim wystąpieniem na temat edukacji ze świadomością miejsca, będącym jednocześnie rekonstrukcją opisu zagadnienia związku pomiędzy tożsamością i lokalnością w kontekście tez formułowanych przez współczesnych badaczy (G. Biesta, J. Ranciere). Autorka w swoim wystąpieniu nawiązała także do realizowanego przez siebie projektu „Tożsamość i lokalność: Pohulanka 1946. Gdańszczan budowanie na (nie)pamięci”, który zakładał rekonstrukcję narracji wokół wydarzenia, jakim była egzekucja 11 oprawców z obozu koncentracyjnego Stutthof, dokonana 4 lipca 1946 r.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk (UAM Poznań), który „we własnym imieniu” mówił o społecznej i intelektualnej roli kobiet w dawnych wiekach. W swoim wystąpieniu referent wielokrotnie nawiązywał do swojej książki *Pióro w wątpliwych dloniach. O twórczości kobiet w dawnych wiekach* (t. 1–2, Warszawa 2007–2009). Praca ta była jednocześnie inspiracją dla autorek projektu i jednocześnie organizatorek konferencji.

Częścią obrad plenarnych było następnie wystąpienie prof. dr hab. Ewy Kraskowskiej. Dotyczyło ono pożytków płynących z czytania książek historycznych dla dzieci i młodzieży. Podobnie jak M. Mendel, autorka tego wystąpienia odnosiła się często do własnych wspomnień i doświadczeń, kiedy jako dziecko zaczytywała się powieściami historycznymi. Tego typu twórczość, na co zwróciła uwagę Autorka, często bywała domeną kobiet – pisarek, które wprowadzając do fabuł historycznych dziecięcych bohaterów, kształtowały jednocześnie u najmłodszych świadomość przeszłości i kształtowały poczucie jedności narodowej. Współczesną wersją powieści historycznej jest według E. Kraskowskiej, dzisiejsza proza z gatunku fantasy.

Część plenarną pierwszego dnia konferencji zakończyła prezentacja projektu: „Historia – Kultura – Społeczeństwo. Projektowanie lekcji historii i społeczeństwa w szkole ponadgimnazjalnej”, którego autorami są studenci historii, specjalność nauczycielska IH UAM, lic. lic: Wiesława Ludwiczak, Sebastian Trawiński, Mikołaj Witaszyk oraz Maciej Tomczyk.

Kolejna część obrad toczyła się w dziesięciu panelach tematycznych. Ze względu na dużą liczbę uczestników konferencji, obrady te zostały podzielone na dwa dni.

Pierwszemu panelowi przewodziła prof. dr hab. Violetta Julkowska (UAM Poznań). Tematyka tej części poświęcona była zagadnieniu: „Historiografia /historiografie – szkolne narracje historyczne po 1999 roku. Inspiracje. Transmisje. Postulaty” (siedem wystąpień).

Panel drugi prowadziły: dr Claudia-Florentina Dobre (University of Bucharest) oraz dr hab. Izabela Skórzyńska (UAM Poznań). Tematem wiodącym była „Historical education. Emancipatory memory” (siedem wystąpień).

Trzeci panel poświęcony był zagadnieniom: „Życie prywatne – rodzina – dziecko. Perspektywa historyczno-socjologiczna”. Prowadzącymi były: prof. dr hab. Dorota Żołądź-Strzelczyk (UAM Poznań) oraz prof. dr hab. Anna Wachowiak (WSH TWP Szczecin). W tej części miało miejsce dwanaście wystąpień.

Panelem czwartym, zatytułowanym „Perspektywa „gender” w nauczaniu historii – cele i metody”, kierowały: prof. dr hab. Elżbieta Pakszys (UAM Poznań) oraz dr Dobrochna Kałwa (IH Uniwersytet Warszawski). Wysłuchano czterech referatów.

Dr hab. Eva Zamojska (UAM Poznań) oraz dr Iwona Chmura-Rutkowska (UAM Poznań) kierowały obradami w panelu piątym. Poświęcony on był „Ukrytemu programowi nauczania historii, nauczaniu historii jako przemocy symbolicznej, historii szkolnej (wobec) grup dyskryminowanych, marginalizowanych i wykluczonych”. W tej części wzięło udział czterech referentów.

Panel szósty zatytułowano: „Współczesna edukacja historyczna. Rozwiązania formalno-prawne. Polska – Europa – Świat”. Prowadziły go dr dr: Edyta Głowacka Sobiech (UAM Poznań) i Agnieszka Janiak-Jasińska (IH Uniwersytet Warszawski). Zaprezentowano w tej części obrad siedem referatów.

Świadomości i wrażliwości emancypacyjnej w kształceniu nauczycieli historii oraz koncepcjom, programom oraz rozwiązaniom praktycznym poświęcony był panel siódmy. Przygotowali go wspólnie: dr hab. Danuta Konieczka-Śliwińska (UAM Poznań) oraz prof. UAM dr hab. Wiesław Jamrożek. Tymi zagadnieniami zainteresowanych było ośmiu referentów.

Dr Lucyna Marzec (UAM Poznań) oraz mgr Katarzyna Kończal (UAM Poznań) prowadziły panel ósmy. Dotyczył on pozaszkolnej edukacji historycznej, odzyskiwaniu pamięci, historii grup marginalizowanych i dyskryminowanych. W tej części zaprezentowano siedem wystąpień.

Panel dziewiąty to „Sprzeciw – historia. O czym nie naucza historia” z prowadzącą dr hab. Marią Solarską (UAM Poznań). Wygłoszono w ramach tego panelu trzy referaty.

Ostatnia część obrad panelowych, dziesiąta, prowadzona była przez prof. dr hab. Iza-
belę Kowalczyk (WSNHiD Poznań). Tematem przewodnim zaś były „Bliskie spotkania historii sztuki w edukacji szkolnej”. Wysłuchano tam trzech referatów.

Częścią integralną obrad był w pierwszym dniu konferencji projekt – spacer po „Salonach, zaułkach, alejach Poznania – przechadzka po mieście kobiet XIX i XX wieku”. Zorganizowany on został przez członkinie Kolektywu Aleje Bibianny, które chciały pokazać inne miasto, „przykryte trenem staroświeckiej sukni, którą pozwolimy sobie delikatnie odchylić, by zobaczyć więcej – więcej dawnego Poznania”.

Przewodniczkami po stolicy Wielkopolski były: Lucyna Marzec, Zuzanna Kołupajło, Klaudia Ziewiec, Dominika Dombrowska, Katarzyna Granops oraz Adrianna Sołtysiak. Autorki tej edukacyjnej wędrówki przypomniały postaci wybitnych, acz czasami zapomnianych kobiet związanych z Poznaniem: Jadwigi Żylińskiej, Bibianny Moraczewskiej, Marii Komornickiej, Marii Wicherkiewiczowej, Anieli Tułodzieckiej, Marii Rataj, Julii Woykowskiej.

W drugim dniu konferencji miał miejsce, prowadzony przez I. Skórzyńską, „Okrągły stół”, czyli dyskusja wokół głównego tematu konferencji, gdzie zaprezentowano także wnioski i tezy z poszczególnych paneli zaprezentowane przez panelistki. Wprowadzeniem – zaproszeniem do dyskusji było wystąpienie – nagranie prof. dra hab. Jana Hartmana (Collegium Medicum UJ Kraków), zatytułowane: „Historia pod knutem, czyli róbcie swoje”, a także krótkie słowo, jakie wygłosiła prodziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych, prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska.

Uroczystego zakończenia konferencji dokonała I. Chmura-Rutkowska, dziękując jednocześnie wszystkim przybyłym gościom za udział i zaangażowanie w organizację spotkania. Odwołała się jednocześnie do idei życzliwości, bez której do tak głębokiej integracji środowiska i osób zaangażowanych w sprawy edukacji historycznej, nigdy by nie doszło.

*Iwona Chmura-Rutkowska
Edyta Głowacka-Sobiech
Izabela Skórzyńska*